

Tabak fabriek, No 253.
Van Den Berghe

3,5
km

WOI WANDELROUTE

HANDZAME

TABAKFABRIEK N°253—BEZOEKERSCENTRUM

Kronevoordestraat 21, 8610 Handzame

Voordeel Herita-leden: goodiebag

Open op zondag van 14u-17u, april t.e.m. november (gratis)

Groepen: 60 euro (rondleiding met gids in de huidige fabriek)

max. 25 personen - op aanvraag en enkel tijdens weekdagen

Info en reservaties via toerisme@kortemark.be of 051 56 61 08

COLOFON

TEKSTEN + OPMAAK ROUTE

Eric Kellens

FOTO'S EN POSTKAARTEN

Eric Kellens en Ignace Lowie

AFBEELDINGEN

Kortemark Verbeeldt

UITGEVER

Dienst toerisme Kortemark
Torhoutstraat 9, 8610 Kortemark
051 56 61 08
toerisme@kortemark.be
www.kortemark.be

OPMAAK

Newdays.be

1

Bezoekerscentrum Tabakfabriek N°253

Hier starten we de wandeling.

Een korte introductie van Handzame tijdens de oorlog, hier toegespitst op één locatie: de tabakfabriek van de familie Vandenberghe. Het verhaal van de start, de vernieling en het menselijk leed, de vlucht en later de wederopbouw van de tabakfabriek.

Kronevoordestraat, de vroegere Statiestraat

2

Even stilstaan bij het woonhuis van Cyriel Vandenberghe (huisnummer 21) dat nu verbouwd is. Aan de huidige gevel van het woonhuis uit 1957 hangen nog de resten van een O.L.Vrouw kapel. Deze herinneringskapel werd oorspronkelijk ingebouwd in een nis in de gevel van de tabakswinkel uit 1926. Rond de nis hingen de foto's van de zeven slachtoffers die stierven, onder de puinen, bij een beschieting op 30 juli 1917 door de Franse artillerie.

Voor 1926 stonden er geen gebouwen langs de straatkant. De werkplaats stond een tiental meters verder, met een grote binnenkoer. De eerste werkplaatsen van de tabakfabriek werden gebouwd in 1911. Na WO1 werden de werkplaatsen herbouwd in 1922. Latere verbouwingen en uitbreidingen dateren van 1953, 1958 en 1964.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog stonden er geen woningen langs de westelijke kant van de straat. Men kon over de Handzamevallei heen kijken tot Werken.

Brug over de Krekebeek

Tot in Handzame spreekt men van de Krekebeek, vanaf Handzame tot Diksmuide spreekt men van de Handzamevaart. Vanaf Zarren is de vaart grotendeels gekanaliseerd, om in Diksmuide uit te monden in de IJzer. Tijdens de oorlog werd de vaart als verdedigingswerk gebruikt. Door haar te laten overstromen maakte ze een onderdeel uit van de Flandern Stellung en zou het Bevrijdingsoffensief op 14 en 15 oktober 1918 van de Belgen sterk bemoeilijken.

3

Oorspronkelijk lag de beek een honderd meter meer noordwaarts, naar de Markt toe, en kruiste daar de straat ter hoogte van de huidige pastorie (nr3). De brug noemde toen de Langendambrugge. De eerste ijzeren vakwerkbrug dateerde uit 1891 en overleefde de twee wereldoorlogen. De huidige betonnen 'Croonevoorde brug' werd gebouwd in 1955 en ingehuldigd op 1 mei. In 2007 was er sprake van de brug te vernieuwen omdat de doorstroming te klein was. In 2005 heeft de Krekebeek nog voor zware overstromingen gezorgd in Kortemark en Handzame. Sindsdien hebben oeverversterkingen, dijken, keerwanden en wachtbekkens heel wat waterleed kunnen opvangen.

Net naast de brug staat (Kronevoordestraat nr. 13) de voormalige herberg/woonhuis met achterliggend nutsgebouw en ast, gelegen aan de Handzamevaart. Van 1890 tot 1994 herberg "De Vlaamsche Leeuw". Woonhuis/ herberg met aanpalend landgebouw volgens het kadaster gebouwd in 1887 en uitgebreid met ast voor "suikerijdrogerij" in 1889.

Handzameplein - Woning CVDB 1924-1926

Het plein heette voor de fusie van 1977 'Marktplaats', tot 1910 stond het vermeld als 'de Plaats'. Sinds 1850 is de rechthoekige vorm van het plein onveranderd gebleven. Na de Eerste Wereldoorlog zijn talrijke gebouwen herbouwd of vernieuwd. Het voormalige gemeentehuis, in een eclectische stijl met neogotische inslag, werd gebouwd in 1903 en hersteld tussen 1919-1922.

Na de oorlog keerde Cyriel terug naar Handzame. Eerst neemt het gezin zijn intrek in een woning in de Werkenstraat. In 1922 wordt de fabriek herbouwd op de oude funderingen. Vanaf 1924 wonen ze dicht bij de werkplaatsen in de woning op de Markt, de woning (later drukkerij en videotheek) tussen hoekhuis en café 't Bloemenhof.

Tijdens verbouwingswerken in 2016 aan woning nr 3 op de Markt rolden de Duitse

4

kogelhulzen uit de muur onder een raam. De lege hulzen en de kogels op scherp waren afkomstig van het Königliches Arsenal van Dresden, Polte armaturen- und maschinefabrik AG Magdeburg, en van Königliches Munitionfabrik Spandau. Alle kogels van 7.92mm waren gemaakt in 1917, sommige hulzen waren voor de tweede maal gebruikt (zichtbaar aan de kornagelpunten rond het slaghoedje). Er zat bij de bevrijding van Handzame dus een Duitse schutter met een Mauser-geweer in het raam! Hij heeft geschoten op de Belgische soldaten, maar is halsoverkop moeten vluchten (met achterlaten van munitievoorraad).

Monument 'Ter Zaliger gedachtenis onzer gesneuvelde soldaten en burgerslachtoffers'.

5

Dit monument herinnert aan de militaire en burgerlijke doden van WOI en WOII (later toegevoegd) van Handzame en Edewalle. Het is een werk van Leo Speiser (medewerker van Remi Rooms - beeldhouwer 1861-1934).

Onder de burgerslachtoffers zijn er twee families die zwaar getroffen zijn: Costenoble en Vandenberghe. Beide families waren het slachtoffer van de beschieting in 1917.

In totaal stierven er 16 personen onder de obussen van eigen artillerie! Ook de 13 slachtoffers van de Zwarte Dinsdag, 20 oktober 1914, staan in de lijst vermeld.

Bij de soldaten staat Remi Vandenberghe vermeld. Hij was soldaat bij het 24ste Linieregiment en is gevallen op het slagveld van Hofstade op 12 september 1914. In de lijst van de burgerslachtoffers staat ook een Remi Vandenberghe, het is het zoontje van Cyriel Vandenberghe. Kleine Remi was geboren op 27 januari 1915 en kreeg de naam van zijn overleden oom. Remi stierf

onder de puinen op 30 juli 1917, samen met zijn zusjes Ivonne en Jeanne.

In 1956 werd de Zarrenstraat omgedoopt tot 20ste Liniestraat en aan de gevel van het voormalig gemeentehuis werd een gedenkplaat onthuld, als eerbetoon aan de soldaten van het 20ste Linie die tijdens het oktoberoffensief van 1918 Handzame bevrijd hebben. Nieuw onderzoek van het bevrijdingsoffensief en de bevrijding van Handzame brachten aan het licht dat het 13de Linieregiment de grootste verliezen leed bij het binnentrekken van het dorp. Het 20ste Linie volgde in de voetstappen van het 13de en draaiden dan af naar Werken. Het 13de stapte door naar Bescheewege en Edewalle. Het 19de Linie trok langs het Aarsgat naar de Koutermolen en zo verder naar het bos van Wijnendale.

In de kerk van Handzame hangen 3 luchters ter herinnering aan Frederick Kretz. Frederic Joseph Emile Kretz, geboren te Brussel in 1889 en reserveluitenant bij het 13de linieregiment, kwam om op 14 oktober 1918 nabij Handzame, toen hij een kogel door de borst kreeg. Hij ligt nu begraven in De Panne. Zijn ouders hebben na de oorlog als piëteitsvol aandenken aan de kerk van Handzame koperen kroonluchters geschonken en een klok in de toren. De 700kg wegende klok werd echter in 1943 door de Duitsers gestolen voor de aanmaak van wapens!

6

Sint-Hadrianuskerk

De kerk wordt tijdens de Eerste Wereldoorlog geplunderd en in de nacht van 21-22 juni 1918 besluiten de Duitse troepen de kerktoeren om strategische redenen te dynamiteren. Enkel de preekstoel, de doopvont en enkele schilderijen ("De verrijzenis van Christus" uit de 17de eeuw en de "Bekering van Sint-Hubertus" uit 1765 door Matthias de Visch) zijn tijdens de oorlog in veiligheid gebracht in Torhout en na de wederopbouw opnieuw in de kerk geplaatst.

In 1920-1924 wordt de kerk heropgebouwd naar vooroorlogs model (toestand 1887-1894) naar ontwerp van architect Thierry Nolf (Torhout). Een verschil is wel dat de bakstenen torenspits niet meer uitloopt op een punt zoals voor de oorlog maar op een kam (wat wordt gezien als een miskleun), dat de pinakels niet gereconstrueerd worden en dat de vieringpijlers hoger zijn uitgewerkt dan dit voor de oorlog het geval was. Bij de wederopbouw zijn wellicht oude muurgedeelten herbruikt of werden bakstenen gerecupereerd.

Deze miskleun werd in 1985 hersteld. Bij renovatiewerken werd de toren herbouwd op een betonnenskelet en siert een ranke spits de kerk.

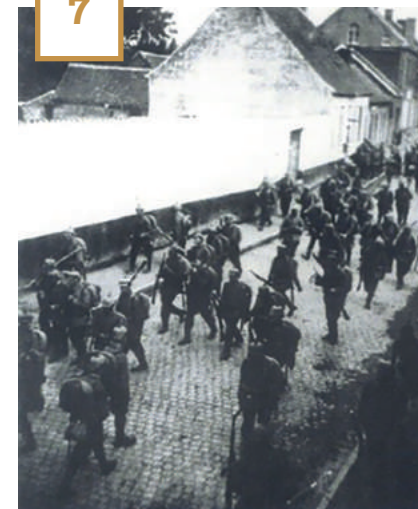
Ambachtstraat

De Ambachtstraat, nu Edewallestraat, begon op het Handzameplein en liep doorheen Bescheewege tot op het kruispunt te Edewalle (met de weg Kortemark - Koekelare). De straatnaam was zeker de meest historisch verantwoorde straatbenaming van Groot-Kortemark. Voor de Franse Revolutie behoorde het centrum van de parochie Handzame bestuurlijk tot het Kortemark-Ambacht. De meest kapitaalkrachtigen woonden er in grote, statige huizen in de hoofdstraat van 'het ambacht': De Ambachtstraat! Met de fusie van 1976 heeft men, ondanks protest van het Handzaamse Davidsfonds, toch die straatnaam niet behouden. Burgerhuis met winkelpui uit 1914 (Edewallestraat 11).

Burgerhuis-Notariswoning uit 1840 en gedeeltelijk vergroot in 1891 (Edewallestraat 18).

Halfweg tussen de markt en Sint-Jan staat een woning uit 1905, huis Victor Ampe, in een eclectische baksteenarchitectuur (Edewallestraat 22).

7

Een groot hekwerk sluit de voortuin af van het beschermde Huis Dewulf (Edewallestraat 24). Het huis Baert-De Wulf is een klassieke 18de eeuwse herenwoning. De muurankers verklappen dat het werd gebouwd in 1783. Links voor de woning staat een Mariagrot, opge-bouwd uit restanten van Duitse bunkers die werden opgeblazen na de Eerste Wereldoorlog. Tijdens die oorlog werd het huis aangeslagen door de Duitse bezetter. In 1920 startte Hector Baert er een chicoreidrogerij. Een deel van de voorliggende tuin moest hierdoor plaatsmaken voor de bouw van een chicoreiast.

Rechtover Sint-Jan, net naast de begraafplaats, staat nog een arbeidershuisje uit 1921 (Edewallestraat 44).

Naast de koer van De Wulf stierf op 30 juli 1917 de familie Costenoble.

Op 28 juli 1917 werd Amersvelde beschoten waarbij Karel (Charles-Louis) Vanthuynne (27/09/1869) werd gedood en Achiel Vandromme gekwetst. Charles Costenoble vond het raadzaam om samen met zijn gezin Amersvelde te verlaten. Ze

namen hun intrek bij familie in Kortemark. Toen de mannen daar werden opgeëist om voor de Duitsers te werken trokken ze terug naar Handzame. Op die bewuste avond van 30 juli 1917 kwamen ze net aan op de Markt van Handzame toen het schieten weer begon in alle hevigheid. Om niet naar het station te gaan (het doelwit van de beschieting) stapten ze de Ambachtstraat in, richting Edewalle. Toen ook de inslagen de Markt naderden (de tabaksfabriek was getroffen) ging de familie schuilen in de kelder van de goudsmid/juwelier Bruno Hoorelbeke. Bruno bleef boven in de keuken kijken naar de beschieting. In de kelder schuilde de ongehuwde dochter van Bruno, Sidonie Hoorelbeke (18/06/1870) en weduwe Hortence Vandamme (03/06/1847). Een afgeweken obus trof plots het huis waardoor de kelder instortte en zo de acht personen doodde.

8

Sint-Jan de Deo

Het rustoord Sint-Jan de Deo bestaat reeds sinds 1822. Het gebouw werd in 1892 door de Zusters van Liefde van Kortemark aangekocht en ingericht als ouderlingengesticht. Op 25 maart 1915 worden de bewoners en de zusters op straat gezet door de Duitsers die het gebouw in gebruik nemen als "feldlazarett". Vier zusters blijven ten behoeve van de verzorging van de zieke en gekwetste soldaten.

Rond 1931 werd een nieuwe vleugel bijgebouwd en kreeg het later zijn bestemming van verpleegtehuis voor chronische zieken. In 1977 werd het Rustoord omgevormd tot een tehuis voor zwaar mentaal gehandicapten.

9

Gemeentelijke begraafplaats

Restanten van een Duitse militaire begraafplaats op de gemeentelijke begraafplaats van Handzame: een grijs, hardstenen voetstuk van een monument opgebouwd uit betonblokken. Ca. H. 200 cm x Br. 222 cm x D. 222 cm.

De Duitse militaire begraafplaats van Handzame situeerde zich naast de gemeentelijke begraafplaats in de Edewallestraat. De eerste bijzettingen vonden plaats vanaf oktober 1914, de laatste in januari 1918. De meeste graven dateerden uit 1915-1916. Er was een apart deel voorbehouden voor de doden van het Reserve Infanterieregiment 61 dat er 36 graven had. Het ging om slachtoffers uit de periode oktober 1917 tot januari 1918 die vielen bij Terrest en het bos van Houthulst. In totaal lagen er 175 Duitse en 2 Canadese militairen (mei 1915) begraven. De begraafplaats werd tijdens de winter van 1928-1929 ontruimd. De stoffelijke overschotten werden overgebracht naar Ehrenfriedhof Kortemark I dat later ook ontruimd werd met overbrenging naar de Duitse militaire begraafplaats van Hooglede. Daar liggen de Duitse militairen afkomstig van de begraafplaats van Handzame in rijen 12-14. De 2 Canadezen werden overgebracht naar Larch Wood (Railway Cutting) Cemetery, nabij Ieper.

Langs de centrale laan liggen de oudste familiegraven van Handzame. De familie H. Ampe en Costenoble-Bonte hebben hun oude graven nog weten te behouden. Op de verweerde grafplaten zijn de namen te lezen van de verschillende oorlogsslachtoffers. De familie Vandenberghe koos in 1969 om alle overledenen samen te brengen in één graf (graf van Cyriel Vandenberghe-Demarée).

WOI Wandelroute HANDZAME 1914-18

LEGENDE

- A** Spoorlijn De Panne-Lichtervelde L73
- B** Krekebeek
- C** Kronevoordestraat (Statiestraat)
- D** Handzameplein (Markt)
- E** Edewallestraat (vroeger Ambachtstraat)
- F** Spondestraat
- G** Aarsdamstraat
- H** Voetweg nr 34 (Atlas der Buurtwegen 1841)

- 1** Bezoekerscentrum "Tabakfabriek N°253"
- 2** Winkel CVDB - 1926
- 3** Kronevoorde Brug
- 4** Vroegere Gemeentehuis
- 5** Monument voor de gesneuvelden
- 6** Sint-Hadrianuskerk
- 7** Huis Dewulf (nr 24)
- 8** Duits Lazaret 1914-1918 (Sint-Jan de Deo)
- 9** Gemeentelijke begraafplaats Vroegere Ehrenfriedhof (Militär Friedhof 224)
- 10** Vliegveld Handzame
- 11** Verblijven voor de piloten
- 12** Hangars voor de vliegtuigen
- 13** Kapel Onze-Lieve-Vrouw van Troost
- 14** Overweg 'Aarsgat'
- 15** Pionierpark (1916-1918) - Overslag materiaal (zand, cement...)
- 16** Overslag munitie (van trein naar smalspoor)
- 17** Duits oefenterrein 1915-1917
- 18** Rijkswachtkazerne
- 19** Station van Handzame
- 20** Pionierpark (1915)
- 21** School
- 22** Klooster - Duitse officieren
- 23** Duits oefenterrein 1917-1918
- 24** Hoeve Kronevoorde
- 25** Café De Korte Wandeling
- 26** Hoeve Watervliet
- 27** Hoeve De Sponde (De Linde)

Vliegveld – Spondestraat

10

11

12

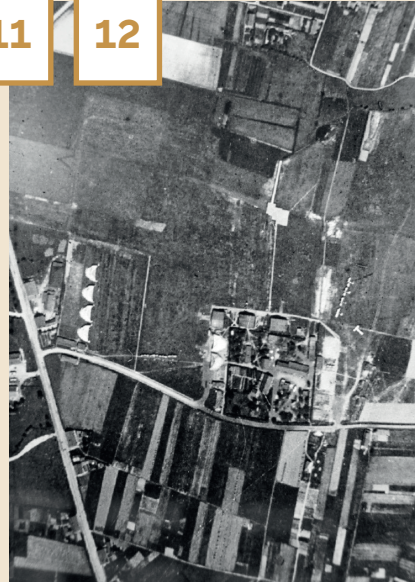
Tussen 1914 en 1918 werd hier een vliegveld gebruikt door Duitse vliegeenheden:
 Flieger Abteilung 40 1914-1916
 Flieger Abteilung 19 1917
 Flieger Abteilung 48 1917
 Prussian Jagdstaffel 29 1917-1918

Het vliegveld werd aangelegd met drie startbanen te Handzame, dit voor lange-afstandsverkenningen. Er worden ook talrijke nachtelijke bomaanvallen op geallieerde gebieden achter de vuurlinie uitgevoerd vanuit Handzame.

De Frans krant L'Humanité schrijft op 16 februari 1916: "En représailles de récents bombardements par des avions ennemis, une de nos escadrilles a lancé avec succès, au cours de la nuit passée, seize gros projectiles sur l'aérodrome de Handzame".

In juli 1917 valt het vliegveld onder Frans lang afstandsgeschut en verhuizen de vliegtuigen naar Lichtervelde en Torhout.

Op 1 april 1915 slaagde Roland Garros (Franse piloot) erin tussen Veurne en De Panne een Albatros neer te schieten. Met deze overwinning, schreef J. M. Bruce, opende Garros "the era of the true fighter aircraft" – het was een primeur in de luchtvaart, aangezien het de eerste maal was

dat een vliegtuig met een vaste mitrailleur werd neergehaald.

Het slachtoffer was een Albatros van de Flieger Abteilung 40, gestationeerd te Handzame. Garros vond het wrak te Oudekapelle, met ernaast de verkoolde lichamen van Gefreiter August Spachholz en Leutenant Walter Grosskopf.

Generalleutenant Ernst von Hoepfner, bevelhebber van de Duitse luchtstrijdkrachten, tekende begin 1917 OperatieTürkenkruiz (Turkenkruis) uit. Hiervoor werd op 1 februari 1917 een speciale bombardementseenheid opgericht. Haar voornaamse opdracht was om overdag Londen en de Oostkust van Groot-Brittannië te bombarderen. Maar het

doel was evenzeer het moreel van de Britse bevolking aan te tasten. Deze bijzondere eenheid zou de geschiedenis ingaan als Kagohl 3 (Kampfgeschwader der Obersten Heeresleitung der Luftwaffe 3).

Omdat het hele opzet mijlenver verwijderd was van de operaties boven het front in Vlaanderen en Frankrijk, kwam de bevelvoering rechtstreeks vanuit Berlijn.

Maar de hele geheimdoenerij werd flink op de helling gezet toen twee vliegeniers van de Flieger Abteilung 19, Offizierstellvertreter Rudolf Klimke en zijn waarnemer, Oberleutenant Walter Leon, geheel op eigen houtje in de nacht van 6 op 7 mei 1917 vanop het vliegveldje Handzame vertrokken. Met hun Albatros C V waagde het duo het Kanaal over te steken, en in het donker naar de Britse hoofdstad te navigeren. Tussen Hackney en Holloway dropten ze vijf bommen van 12,5 kilo elk, waarna ze meteen maakten dat ze wegkwamen. Als

bij wonder haalden ze het met hun brandstof tot aan de Belgische kust, en na hun landing rapporteerden ze fier hun exploit. Alleen, het Duitse opperbevel kon hun waagstuk niet waarderen. Opperbevelhebber von Hoepfner vreesde terecht dat zijn hele operatie Türkenkruiz in het water kon vallen nu de Britse luchtverdediging gealarmeerd was – later zou blijken dat de Britten dit als een eenmalig incident beschouwden, en de hoofdstad dommelde terug in. Klimke en Leon werden uit hun eenheid gezet, maar kwamen kort daarna terecht in het Kagohl 3, waar ze aan een aantal missies op Groot-Brittannië deelnamen.

Kapel

Hoek Handzamestraat/ Spondestraat. Kapel toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw van Troost. De kapel is vermoedelijk gebouwd door Pieter Joannes Pattyn (1794-1864), geneesheer te Handzame. Enerzijds is het een gedachteniskapel voor de voorouders van de familie Pattyn (cf. gedenkplaten). Anderzijds wordt er gebeden om bijstand bij ziekten en rampen, in het bijzonder dient men er tegen 'nagelkoppen' of pijnlijke zweren. Tijdens het bidden werpt men een handvol nagels door het hekwerk voor het Mariabeeld.

13

Van aan de kapel volgen we de Aarsdam en kruisen terug de Krekebeek. De weiden tussen Kortemark en Handzame zijn overstromingsgebied en staan tijdens de wintermaanden geregeld blank.

14

Overweg Spoorlijn 73

Het spoortraject Lichtervelde-Veurne werd geopend op 11 mei 1858 door de spoorwegmaatschappij 'Chemin de fer de Lichtervelde à Furnes'. Gedurende de Eerste Wereldoorlog was deze lijn van cruciaal belang voor de bevoorrading van het Duitse bezettingsleger. Duizenden manschappen en tonnen materieel werden via deze sporen aangevoerd. Tot 1958 reden de treinen door tot over de grens met Frankrijk, tot Adinkerke. De spoorlijn werd geëlektrificeerd op 28 mei 1996.

15

Oude gevellijn

Het tracé van de huidige Staatsbaan is verschillend met de vroegere gevellijn van de huizen en werd pas in 1936 aangelegd. De vroegere Weststraat eindigde haaks op de Aarsdamstraat. Tot hier kwamen de opstel-sporen van het Duitse pionierskamp tijdens de Eerste Wereldoorlog. Hier werd het materiaal overgeladen van spoorwagens naar smalspoortreinen. De Duitsers legden honderden kilometers smalspoor aan: met 'Kleinbahn' een metrisch spoor (spoorbreedte 1000mm) van de buurtspoorwegen en een 'Heeresfeldbahn' (smalspoor van 600mm).

Staatsbaan — Laad- en loskaden pionierspark

16

Vanaf het station Handzame werd een sporenbundel aangelegd met twee doodlopende sporen evenwijdig aan de spoorlijn 73. Tussen de bundel en de spoorlijn lag een veiligheidsstrook van 100m, dit om soldatentreinen en munitietreinen gescheiden te houden tijdens het lossen. De twee eindsporen hadden een lengte van ongeveer 350m.

De laad- en loskaden lagen 400m van het station en het pionierspark. Deze spreiding van de verschillende functies heeft tijdens het bombardement van 1917 zeker zijn nut bewezen. Er was meer schade rondom het station dan aan de spoorinfrastructuur zelf.

Voor de uitbouw van de Flander Stelling was er een voortdurende aanvoer nodig van materiaal zoals beton, kiezel en cement.

Ook in Zarren was zo'n pionierspark aangelegd.

De aanleg van de nieuwe 'Flandern I Stellung' was gestart in de winter van 1917/1918, na de Derde Slag bij Ieper. Door het Duitse Lente-Offensief (voorjaar 1918) zou deze 'Flandern I Stellung' nog maar weinig versterkt zijn (deze stelling zou geen nut meer hebben, mocht dit Duits voorjaarsoffensief geslaagd zijn). In september 1918 was de stelling helemaal niet voltooid.

Toch blijkt deze stelling goed verdedigd te zijn tijdens het Bevrijdingsoffensief. Vele bunkers bleken goed gecamoufleerd te zijn, zodat de geallieerde observatie-vliegtuigen ze maar moeilijk konden detecteren. De geallieerde legers bleken niet zo goed op de hoogte van de sterkte van deze stelling. Vooral ter hoogte van Roeselare bleek het moeilijk om de 'Flandern I Stellung' te doorbreken, door hevige Duitse tegenstand met mitrailleurvuur.

Handzame lag op de Artillerie Schutz-Stellung (zie Duitse militaire kaart uit 1917).

Het station Zarren was het laatste station op normaal spoor (breedte 1435mm) voor het front van Diksmuide. Van aan het station vertrokken smalspoorlijnen richting Zarrenlinde, Houthulst en naar Werken. Vanaf Werken gaat het smalspoor tot Leke, waar het aansluiting geeft met de tramlijnen Leke-Oostende en Leke-Koekelare-Zedelgem.

17

Oefenterrein

Op het terrein gelegen tussen de spoorweg, de Kronevoordestraat en de Staatsbaan lag tijdens de Eerste Wereldoorlog een Duits oefenterrein. Op een luchtfoto uit 1916 zijn duidelijk de loopgrachten en het oefenterrein te zien. Aan de westkant (richting Zarren) staan barakken rond een binnenplein. Net voor de vroegere rijkswachtkazerne stonden slechts vier woonhuizen waarvan één woonhuis (Kronevoordestraat 66) in 1921 werd heropgebouwd.

Typisch woonhuis in rode baksteengevel uit 1928 (Kronevoordestraat 78) met een nis voor een O.L.Vrouwbeeldje

18

Rijkswachtkazerne

In 1903 werd een rijkswachtkazerne gebouwd (Kronevoordestraat 81). In 1979 werd het gebouw afgebroken en vervangen door een rijkswachtkomplex met lage bebouwing.

Station van Handzame

Op 11 mei 1858 werd de private spoorlijn Lichtervelde-Veurne door de maatschappij Flandre Occidentale in gebruik genomen. Tijdens de twee volgende jaren werd een houten barak gebruikt als stationsgebouw.

In 1860 werd een volwaardig stationsgebouw gezet. In 1878 werd de private spoorlijn genationaliseerd door de Belgische staat. Zestien jaar later bouwde men een nieuw stationsgebouw met postkantoor in de typische stijl van die periode. In 1906 werd er ook een telefooncentrale in ondergebracht die Handzame en de omliggende dorpen bediende.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd het station door de Duitse bezetter gebruikt om het nabijgelegen front te bevoorraden. Op 30 juli 1917 werd het station door de geallieerden onder vuur genomen. Tot 1965 hielden goederentreinen halt aan het station. Niet veel later werd de loskaai afgebroken. Nu bevinden het containerpark en de speeltuinen van de jeugdbeweging zich waar de kaai vroeger was.

19

In 1981 sloot het stationsgebouw. Vier jaar later werd het opgekocht door het gemeentebestuur van Kortemark en kreeg het een nieuwe bestemming; voortaan doet het gebouw dienst als lokaal voor de plaatselijke jeugdbeweging. In 2011 - 2012 werd het gebouw grondig gerenoveerd.

20

Pionierspark

Langs het stationsgebouw bereiken we oude containerpark.

Hier was tijdens de Eerste Wereldoorlog een Duits pionierspark ingericht met opslagplaatsen voor munitie en materiaal, en barakken voor soldaten (zie luchtfoto - 17 Oefenterrein).

In 2018 werd het containerpark verhuist naar Kortemark.

Naast het park loopt een weg naar Kronevoordestraat nr. 26. Een historische hoeve genaamd "Watervliet". De benaming Watervliethoeve verwijst naar de heerlijkheid Watervliet, die vermeld wordt vanaf de 14de eeuw. De familie van den Berghe, behorend tot de kleine landadel, zou reeds circa 1350 eigenaar geweest zijn van deze heerlijkheid. De heren van Watervliet zouden op het meer zuidelijk

gelegen, maar inmiddels verdwenen Hof van Amersvelde in Handzame gewoond hebben. Dit was een leen met eigen schepenbank, dat rechtstreeks van de Burg van Brugge afhing. Joos van den Berghe (+ 1407) en zelfs zijn vader Nicolaas worden in genealogische bronnen als heer van Watervliet genoemd. Jan van den Berghe (+ 1447), zoon van Joos, werd op zijn verdwenen grafmonument aangeduid als "fondateur van 't casteel van Watervliet".

School

Kronevoordestraat nr. 62. Schoolgebouw uit de wederopbouwperiode van de jaren 1920. De meisjesschool Sint-Vincentius à Paulo, thans de Vrije Basisschool de Tweesprong, werd hier rond 1881 opgericht nadat de Zusters tijdens de schoolstrijd uit het Sint-Jan de Deo werden uitgedreven. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd het gebouw zwaar beschadigd -door zijn ligging naast de spoorlijn- en opnieuw opgebouwd in 1920. In de gevel van het reftergebouw is een nis met O.L.Vrouw-beeldje (cfr woonhuis Vandenberghes).

21

22

Klooster

Het klooster van de Zusters van de Heilige Vincentius (cf. Kronevoordestraat nr. 62) wordt door de Duitsers bezet en als verblijf voor de officieren ingericht.

Op 30 juli 1917 werd het klooster tijdens het bombardement zwaar beschadigd. Na de oorlog, in 1919 begon men met het ruimen van puin en de wederopbouw.

In 1985 wordt het klooster, toen nog bewoond door vier zusters, door een brand vernield en niet meer heropgebouwd.

23

Kronevoorde Hoeve

Omstreeks 1890 werd met puin van het kasteel Kronevoorde een gracht gedempt bij het huidige kerkhof. Het kasteel werd dan als hoeve verbouwd en de latere burgemeester Ambroos Ampe werd de eerste bewoner.

De hoeve werd tijdens de beschieting van 1917 zwaar vernield. De hoeve werd in haar huidige staat ca.1920-1930 wederopgebouwd, waarvan sommige gebouwen een 19de-eeuwse kern hebben of zijn gebouwd met gerecupereerde gele baksteen.

Op deze uitgestrekte weiden werd in 1918 een nieuw oefenterrein aangelegd. Namaakbomputten, loopgrachten, schietstanden... hier werden de Duitse soldaten opgeleid om het laatste eindoffensief degelijk voorbereid in te zetten!

De naam Kronevoorde werd voor het nageslacht bewaard: eerst in 1955 bij de inhuldiging van de nieuwe brug over de Handzamevaart als Croonevoordebrug. Alsook na de fusies in 1976 werd de voormalige Statiestraat te Handzame voortaan Kronevoordestraat genoemd.

*En zo belanden we weer
aan het bezoekerscentrum
Tabakfabriek N° 253*

Handzaeme Cyrille

